ВЕСНЯНКИ

ЗБІРКА.

Видруковано в шостій
Радянській друкарні в
кількости трьох тисяч
примірників.
Обкладинка і марка
роботи Г. Бондаренка.
Видання Всеукрліткому.
Харьків. 1920.

ВЕСНЯНКИ

В часи великих революцій мистецтво виходе на вулицю, на майдан. Життя театралізується, з чотирьох стін театральних будинків переноситься на зелений моріжок, як то було в далеку давнину в Геляді.

Маніфестації, урочисті походи, процесії, привселюдні вулишні свята приніс і пролетаріят в час своєї революції.

В цей час заворушення юрб, руху мілійонів, що пошукують щастя—в час Весни мілійонів варто згадати старий народній звичай, старий весняний рітуал і відновити його в нових формах.

Селянське свято Весни нехай об'єднається з пролетарським святом Великої Революції в єдиному суцільному радісному святковому поході назустріч новому життю...

Всеукрлітком.

ВЕСНА В ПІСНЯХ І МУЗИЦІ УКРАІНСЬКОГО НАРОДУ.

(Весняний концерт Харківського Украйнського Хору).

Древні люди роспочинали рік з місяця березеня, говорили, що сей місяць—„начало всѣм мѣсяцем, иже и первым наречеться в мѣсяцѣх“; ще Моісей ніби приказав—„мѣсяць же вашъ первый въ мѣсяцехъ да будетъ мартъ“. А то чому? Бо в марті—„вся тварь Богом сотворена бысть отъ небытья въ бытье“. Та що! Навіть „первозданний человѣк, родоначальник Адам“ був сотворенній Богом іменно в марті і то власне 21-го числа.....

З марта місяця роспочинали рік і жили єгіптяне, маври, перси, греки, римляне: римські назви місяців, котрі потім пішли у весь світ—сентябрь, октябрь, ноябрь, декабрь—власне означують місяці семий, восьмий, дев'ятий, десятий, починаючи з марта. І у нас рік з давніх-давен роспочинався сим місяцем і тільки під впливом візантійського індиктивного круга, початок року перенісся на вересень (сентябрь), а вже от Петро I ввів у Московщині, а тим самим і на Вкраїні рік з місяца січня.

А між тим воно найприродніше було би мабуть держатися старого порядку, бо в березені починає

новий рік саме сонце—роспочинається *Весна*, пора діяльности добрих сил природи. Наші предки, живучи близько з природою, не відносилися до неї рівнодушно й механично; в змінах і життю природи вони бажали проявлення живих істот, то недобрих і ворожих, то благодатних і спріяючих. Весна—се добра богиня. Вона побіжцає зімову смерть природи і приводить за собою тепле літо—як же не любити її?...

І з веселим зацікавленням стежив древній чоловік за всими проявами приходу весни: пробудженням звірят, прилітанням птиць, появою комашок, виприснуванням трави й квіток. От показується ряст, байбак прокидається й починає свистати, прилітають граки, жайворонки, ластівки, приносють з собою тепло, щука в ріці лід хвостом пробиває, цвіркуни пробужуються, медвідь вилазить з гаври—все те було символами весни, все те дивувало й радувало людину. Побачивши перші пупьяночки рясту, ще й тепер наші люде радісно пританцьовують, приговорюючи: „топчу, топчу ряст, ряст! Дай, боже, потоптати й того року діждати“. У німців, хто бачив першу фіялку—прибігав у село й сповіщав о тім усю громаду. Усе село збігалося на те місце, квітку брали, прив'язували до дрючка й танцювали округ того, співаючи веселі пісні. Се називалося „знаходити літо“. Радісно вітали першу майку, першого бузька, а особливо першу ластівку, яка зуміла зробитися символом весни взагалі, а через те має у людей таку пошану, як може ніяка инша птиця. Німці називають її Божою птицею (Herrgottsvogel), французи так само (la poule de Dieu), та й в нас ла-

стівку дуже шанують: робити зло ій, зруйнувати гніздо вважається гріхом; хату де є ластівьяче гніздо, ніколи не запалить блискавка. Перші християне, звязуючи Воскресення Христа з воскресенням природи, дали й ластівці місце в своїх леґендах: ластівка перестерігала Спасителя від фарісеїв, які шукали його убити, а коли вже почалося роспяття—крала й ховала наготовлені гвіздки.

Древні еґиптяне мали ластівку за символ Ізиди, котра весною шукає тіло свого чоловіка, забутого злим Тифоном. У греків теж саме звязувалося з образом богині Атени. Ще й досі зберігся у Греції звичай— першого марта ходити по вулицях з піснями та носити фіґуру, вирізаної з дерева, ластівки. Та і в нас на Україні, ходять діти по хатах, славлять весну і носять із собою деревьяну ластівку (або зпечених з тіста жайворонків). А загалом побачивши першу ластівку, наші люди вмиваються і приговорюють, „ластівко, ластівко! На тобі веснянки, дай мені білянки!“ Та все, що тільки звязується з поняттям весни, відроження нового життя—все шанується і в усім бачив древній чоловік глибокий сокровенний смисл.

Тепер уже у нас, в українців загинув старий праслав'янський звичай—спалювати солом'яну фіґуру, символ зіми, але по деяких славьянських землях він зберігся й досі. У нас се називалося „палити Мару“: одягали в жіночий убір солом'яну куклу, носили по вулицях і полях з піснями, потім ставили на могилі чи якому вищому місці й запалювали, а поки солома горіла, танцювали й співали заклики до весни.

Святкування Масниці—се зосталося з древнього святкування весни. Прибирання в машкари—се появлення усяких духів, бо й їх же Весна повигоняла з холодних зимових туманів, а тепер переслідує і гонить далі. Тепер все те християнство приліпило до свого календаря, але тому усьому більше літ, як християнству. В чистий четвер палили солому й кликали мертвих, а в церкві й тепер ще палять свічі—а се тільки остаток древніх вогнів весняних, якими символізувався прихід весни. Білорусини ще й тепер ідуть на Великодню заутреню з запаленими скіпками; чехи палять на Великдень коло церкви смоляні бочки; німці кладуть на узгіррях великі костри, або до сосни прив'язують смоляну бочку, обкручену соломою, запалюють то все й танцюють цілу ніч круг цього вогнища; при тім навьязують обсмолену паклю на стріли, запалюють і стріляють вверх. Все те символи весняного тепла, притягнені християнами до свого празника. І всю свою весняну радість древній язичник, ставший християнином, переніс на нові свята. Сим він зберіг ті всі дорогоцінні для себе річи від погибелі та й від переслідувань занадто суворих перших апостолів нової віри. Християнин так само радів Весні, як і язичник—але казав що то празник Христа: казав що в сі дні двері раю отверзаються, що сонце цілий пасхальний тиждень не заходить, роблючи у того тижня один великий день (Великдень); світлі боги, що зіходили з-весною на землю, перейменувалися в святих угодників, Христа, Богородицю—але зміст того всього творило не християнство, а язичество. Всі річі, що святяться на

Пасху, прикрашуються зеленвю—се чуємо в тім дихання вічної богині Весни. В понеділок обливаються водою—се теж символ промиття небесних жерел на вагітну Матір-землю. Ще в Густинській нашій літописі читаємо: „от сих (богів язичеських) єдиному нѣкоему богу на жертву людей топяху, ему же і до нинѣ по нѣкоих странах безумным палять звѣрят: во день Воскресенія Христова собравшеся, юніи играюще вметают человѣка въ воду; и бываетъ иногда дѣйствомъ тѣхъ боговъ, си есть бѣсовъ, разбиваются и умираютъ или утопаютъ. По иных же странахъ не вкидають въ воду, но токмо водою поливаютъ, но единаче тому же бѣсу жертву сотворяютъ“.

Наш нарід ушанував Весну особливими піснями, ріжно називаними: у нас „веснянки“, в Галичині „гаївки“ „гагілки“ і т. п. Пісні сі творилися в найдавнішій давнині і являються в нашій скарбниці народньої творчости може найстарішими клейнодами. У них, в сих піснях вилилася вся безпосредність почувань первісної людини, вся велика загально-людська радість Весні, як символу Вічного Життя. Кожда з сих пісень, то перлина неоцінна, не тільки в українському, але й в загально-світовому значінню, і то кожда зокрема. Але ще величнішою стає поезія нашого народа, коли додивитися в тих веснянках до чогось спільного, що вяже їх всі докупи і творить великий, величний цикль, уламок Вічности. Я говорю ось про що—насамперед треба зауважити, що перші весінні співи—тільки дівочі. Се так зрозуміло, бо дівчина сама символ весни, символ родючої Матері землі, отже й символ Вічного Життя.

Пробуження життя природи безпосередно звьязувалося і з пробуженнєм життя взагалі, отже з почуттям жизнедавчим—Любовію. Тому й празник весни у древнього був святом любови. Але як і природа пробужується не відразу, так само й любов—і от в весінніх играх українського народа бачимо чарівну послідовність: сю послідовність показує в своїм концерті Харківський Український Хор—і от тут перед вами розгорнеться програм сього концерту...

І от нарешті приходить той перший день, коли дівчата вириваються з кожухів, свиток, хат, з усього того, що вьязало, стісняло, змушувало. Вириваються на сонце, під перші благословенні, тричі радісні його промені. З неба, з повітря, з усміхненних будучністю дерев, з землі, що дише й говорить—звідусюди ллється благодать, знамено життя, життя нового, довгого, прекрасного. Підбігти до дерева—воно киває тобі наповненими бруньками й сміється. Підбігти до річки—вона вся одна радість, одно щастя після зімових оков. А з-під ніг вибивається така смішна весела травичка, наївна, як найменче дитя. А над усім—Сонце! Сонце—батько! Всьому, всьому—всьому життю на землі. Сонце—Бог. Такий великий, такий безконечно могутний і такий же безконечно добрий, доступно веселий.

І рветься з грудей дівчини високий крик радости. Не сьогодняшньої, одноднєвної, а радости вічної, радости поколінь. Радіє дівчина, сама символ весни, радістю всіх поколінь: минулих, бо вони дали радість в душу їй, дівчині, навчили, як радіти, показали, де радість, і будучих—бо вона сама навчить їх радіти, сама

й зродить їх, ті, покоління, і буде таким же творцем, як Бог—Сонце, як вічне життя.

І все те чуємо в перших веснянках. От одна:

Вище млина калина,
На калині соловья;
Туди ішла походя,
Питалася соловья:
Чи далеко до села.

Може се фрагмент, уривок, але скільки б там не було слів, вони всі мусять бути такі ж самі. Там ще нема смислу звичайного, життьового, як нема його і в крику, єсть тільки смисл вічної радости. І співається вона по дивному, наполовину говорючися і закінчується визкотливими, високими й тонкими криками; але в них, сих криках, так багато краси, весінньої краси, не краси цвітів і ріжнобарвних камінів, а краси липких брульок, краси першого листочка, перших стеблин трави.

І такі вони всі, перші веснянки.

Вутка йде,
Вутята веде
На напасочку,
На порясочку,
На холодну водицю,
На зелену травицю,—гу!

* *
*

Тиндику, тиндику.
Сидить баба в літнику,
Орішеньки лущить
І оченьки плющить.

* *
*

Дрібу дрібу-дрібушечки,
Наївшися петрушечки
Наївшися лободи,
Гала-гала до води.

Від них пахне роскритою, мокрою ще землею, пахне клейким листом, бризкає з них радість, як бриз-

кає трава з-під ніг. І як не знаєш, чи та трава доросте старост, чи просто „безсмисленно“ загине, так і в сих перших радостях бачимо зовнішню безсменість, окремі вигуки, окремі глупі неначе слова—а то все не слова, а символи, і смисл їх не в буденній нашій льогіці, а в далеких тайнах вічности, у тому Життю, яке було, нас не було і буде, нас не буде. І слава тому, хто вміє те життя зрозуміти, злитися з ним і вшанувати,—він так само буде вічний. Дівчина українка відчула те тисячі літ тому назад і вшанувала піснею—тому вічною буде та пісня дівоча.

Але як не прекрасні вони, сі перші вигуки, а мусять і вони, як і все, мати свій кінець. Вилилась перша радість, що била через край вщерть наповненого серця, перетанцювалися перші скоки, високі незмірно, коли через билину скакалося, як через дерево, перетріпотілося першим трепетом серце, і в нього вступає тайна. Досі не було тайни, досі серце власне здавалося паном і владарем усього світу, бо коли воно повне, то й весь світ заповняє. Але єсть щось іще вище, іще могутніше. І от воно дихнуло подихом Тайни. І зразу повстали тисячі питань, тисячі думок штовхнулися в мозок, тисячі слів, з яких кожде й запит і відповідь.—Що єсть Весна? Що єсть Сонце? Що єсть моя радість? Що єсть небо, земля, весь світ. О, яким великим мусить бути Той, хто являється паном усього того! Він дарує Весну і радість мою мені в серце приносить. Він пан, а то всі слуги Його, смирні й послушні... Він — Сонце—батько.

І набожний настрій вступає в душу, хочеться моли-

тись... молитись богам, щоб не відбірали своєї ласки, не брали назад Весни й її радости.

Благослови, мати,
Весну закликати,
Весну закликати,
Зіму провожати.

Се ритуальний заклик Весни; її можна закликати, а богам—тільки молитися. І заклик сей—то й єсть молитва.

Помолилися й легче стало. Бо боги ж добрі безмежно і весну нашу нам зоставлять. Та вона й так уже наша, вона ось де, з нами. І вже принесла нам усі свої дари. І які ж то дари прекрасні!—

А весна красна,
Що нам принесла.
Ой, принесла тепло
Й добреє літечко.

Малим діткам
Ручечки бити,
Старим дідам
Раду радити

А старим бабам
Поседіннячко,
А господиням
Кросенця ткати

А молодицям
Та дівонькам
Добре погуляти,
Добре погуляти.

* * *

Розлилися води
На чотирі броди.

Гей, дівки! Весна красна!
Зілля зелененьке!

Що в першому броді
Зозуленька кує.

Гей, дівки! і т. д.

А в другому броді
Соловей щебече.

Гей, дівки!...

А в третьому броді
Сопілочка грає.

Гей, дівки!...

В четвертому броді
Дівчина співає.
  Гей, дівки!...
Зозуленька кує,
Бо літечко чує!...
  Гей, дівки!...
Соловей щебече—
Садки розвиває.
  Гей, дівки!...

Сопілочка грає—
Вулицю скликає.—
  Гей, дівки!...

Дівчина співає—
Весну зачуває.
  Гей, дівки! Весна красна!
  Зілля зелененьке!

Все так просто, так дивно просто—і так безмежно прекрасно. Чому?—Бо то дари життя, вічного жерела, вічної краси. Потворили люди згодом багато инших, своїх жерел краси, але всі вони лише струмочки вічної нескінчимої ріки, повної вщерть живущою й цілющою водою. І черпають малі люде маленькими черепочками з тих маленьких струмків; а хто—волхв і чародій, зуміє зачерпнути повними жменями з самої ріки й обсипле тоді й себе й всіх доокола перлами-самоцвітами, а вони загоряться, засяють на сонці, мов дьядеми й корони повдівались на голову, мов неоцінимі ожерелія повисли на шиї. І наш великий волхв і чародій—нарід—сипле нам, малим і убогим свої дьяменти, сипле щедрим безконечним, бездонним рогом... Шануймо ж ту красу і преклонимо коліна!

Далі йдуть забави. Серце спокійне і... вільне—що ж йому й робити, як не радіти? Не для нашого серця сум і печаль; то—хороби, то—рани. Для нашого серця—радість, тільки радість; і все вона чиста, невинна в перших играх дівочих.—

ПОДОЛЯНОЧКА[1].

Десь тут була
Подоляночка,
Десь тут була
Невеличка;
Тут вона впала,
До землі припала

Устань, устань,
Подоляночко,
Умий личко,
Та як шкляночку.
Біжи до Дунаю,
Бери ту, що з краю.

ОГІРОЧКИ[2].

Ой, вийтеся огірочки,
Та в зелені пупяночки.
Грай, жуче, грай!
Тут буде край.
Дайте, хлопці, околота,
Повезем жучку до болота.
Грай, жуче, грай!
Тут буде край.

Жучок плаче у болоті
Дівки скачуть у золоті.
Грай, жуче, грай!
Тут буде край.
Чи ти, жучку, писка не маєш,
Що ти, жучку, риско не граєш.
Грай, жуче, грай!
Тут буде край.

КІЗЛИК[3].

Вийди, вийди, кізлику,
Вийди, вийди рано;
Вийди, вийди рано,
Вийди, погуляймо.

Та скажи нам, кізлику,
Як дівочки скачуть
Ой, так хорошенько
Ой, так приязненько.

---

1) Дівчата стають лавою. Перша зліворуч іде, пританцьовуючи під спів, потім припадає до землі, під слова «устань» — устає, біжить на правий край і стає там, а замісць себе пускає крайню.

2) Кінцева пара підіймає руки, решта проходить завиваючися так, що під кінець усі стають з одною рукою через плече.

3) В колі кізлик показує, як танцюють дівчата: як баби, а потім бігає то туди, то сюди, нарешті обіймає яку дівчину й тоді вона стає кізликом.

Кізлику, не панися,
З которою панною
Обіймися.
Хоч з старою, хоч з малою,
Хоч з дівкою молодою.
Вийди, вийди, кізлику,
Вийди, вийди рано;
Вийди, вийди рано,
Вийди, погуляймо,

Та скажи, нам кізлику,
Як бабусі ходять.
Та оттак іскорчившись,
Та оттак ізморщившись.
Кізлику, не панися,
З которою панною
Обіймися.
Хоч з старою, хоч з малою,
Хоч з дівкою молодою.

ЗАЙЧИК [1]).

Ой, вискоч, зайку,
Вище города;
Не хоче зайко
Дівкам кланяцця,
Дівкам молодицям,
Молодим удовицям.
Чи не зайчичок,
Чи не братчичок
По кропивці ходив,
Білі ніжки ранив.

Та нікуди зайчику вискочити,—
Треба того зайчика викупити.
Куди хоч,
Перескоч,
Хочеш в улочку,
Хочеш дівочку,
Которую хоч.

Як усе тут своє, дівоче! Нема й дрібочки чогось нашого. Се—ще дитинство. Се—ще не дівчата, а дівчатка. Безжурний сміх, якісь зайчики, кізлики... Вється танок—згадується огудиння огіркове. Забава вся в тім, що „біжи й бери ту, що з краю“, а потім знов біжи й

[1]) Спочатку зайчик ходить гордо в колесі, потім починає трівожитися, пробує вирватися, його не пускають, нарешті вирвається.

бери ту, що з краю, і так поки всі не поперебігають, бо й весь смисл у тім, щоб бігти, бігати, вічному рухові спричинитися.

Але вище й вище підіймається Сонце, росте трава, росте зело усяке, ростуть дівчатка й стають дівчатами. І щось невідоме й таємне вступає в груди, щось таке велике, що більшим і Сонця здається. І не знає ще дівча, що воно, але чує тільки, що то справді щось безмежно велике і що прийде колись час—і доведеться йому замісць богів молитися, йому замісць сонця радіти. Ох, яке ж воно велике! Ще подувом тільки промайнуло—а тіло все затріпотіло, здрігнулося, кожда краплинка крови заговорила.

Ні, не бійся, дівчино, не бійся. Вічна Сила—се і є доброта безконечна. От весною боги до тебе прийшли, жайворонками злетіли, кізликами, зайчиками, сопілочкою, квітками й крапельками роси, а тепер прийде ще й во образі милого... Милого... близького... дорогого... любого...

Так ось де вона, розгадка. Ось розрішіння тайни і смутку того першого, і тріпотів серця, і перших невинних сліз, і таємних зітхань.

І роскривається вся дівоча душа, роскривається назустріч йому, милому. Буду любити його, буду шанувати його, буду радість йому творити. Буду любити його, бо й він мене любить. Буду шанувати його, бо й він мене шанує. Буду творити радість йому, бо й він мені радість дає, радістьми мій путь устилає. Хто єсть боги, як не Вічне життя, Вічна Радість, Вічна Творчість. А все те—в нім, в милому мойому.

Так в нім, в милому. Як він прийде, як він буде. А як ні? Як не прийде він, а замісць нього прийде нелюб? О... тоді померкне сонце, радість завьяне: порожніми стануть небеса. Обманом прозвучить божеський призив, обманом усі подавання усіх надій.—

ДРІМА. *)

Ой, на вулиці,
Ой, на широкій
Там дівочки
Танчок водять,
  Ой танчок водять.
Поміж ними
Дріма дріме;
Дріма дріме,
Кужіль пряде,
  Ой, кужіль пряде.
Устань, дрімо,
Продрімися,
На другий бік
Повернися,
В чистеє поле
Подивися,
  Ой, подивися
Нелюб їде,
Журбу везе,
Журба ж моя
До півночі,
А з півночі,
До білого світа;
З білого світа
День до обіда,
  День до обіда.

Ні, так не буде! Не може бути! Де ж таки! „Не їв із вечора до півночі, а з півночі до білого світа, а з білого світа день до обіда“ і знов до вечора і знов, і знов, без кінця, тисячу днів, тисячу ночей. Щоб

*) В колі дівчина з довгим крючком (кужіль), що як поведе ним, то дівчата мусять аж підскакувати. Дрімає й пряде; потім дивиться в чистеє поле й журиться (як нелюба бачать) або радіє (як милого бачить), виявляючи журбу свою або радість декоративними фарбами.

сонце зіходило й заходило, місяць підіймався над лісом і знов за ліс ховався, ріка, щоб текла, замерзала й знов роставала—а журба, одна журба щоб була вічною, неперебувною. Ні, ні, ні... Для того нетреба було й творити нічого, нетреба було й оцих очей блакитних давати і коси до землі ростити. Для того вистарчило би по землі повзати між сирого каміння, зуби до ящірок вишкіряти, не знати ні Весни, ні Сонця.

Ні, ні, ні! Боги не будуть, не можуть, не сміють бути такими жорстокими. Бо инакше не було би правди на землі, не було би по що жити.—

Ой, на вулиці,
Ой на широкій
Там дівочки
Танчок водять!
  Ой танчок водять!
Поміж ними
Дріма дріме,
Дріма дріме,
Кужіль пряде
  Ой, кужіль пряде!
Устань, дрімо
Продрімися,
На другий бік
Повернися

В чистеє поле
Подивися.
  Ой, подивися!
Милий їде,
Радість везе;
Радість моя
До півночі,
А з півночі
До білого світа,
З білого світа.
День до обіда.
  День до обіда!

Так. Він буде, він. милий. Але чому ж він не йде? Чому не приходить? Вже так повно у серці, і щоки рум'янцем, найкращим цвітом палають, заокруглився стан, всяка жилочка зове й кличе—а він не йде.

Прийшов би вже скорійше. Навіщо тратити даремне дорогий короткий час. Життя вічне, але я не вічна в ньому. Молодість вічна, але моя молодість не вічна. Ідиж! Іди скорійше! Сумно без тебе! трави сірі, жаби в болоті рiплять, хмари куряви проносяться вулицею села, люде лихі й сердиті, день довгий—довгий, а ніч ще довша.

А він не приходить... І тужно тріпочеться серце, важкою зробилась коса, важким рутвяний вінок на ній. Ох, скинути б його скорійше, може голові полекшало би.

І дівчата діляться на дві лави—одна з них удає хлопців. Виходить наче спільна забава з хлопцями.

А ми поле оремо, оремо.
Ой дід Ладо,—оремо
— А ми поле витопчем, витопчем.
Ой, дід Ладо,—витопчем
А ми жито сіємо, сіємо.
Ой дід Ладо,—сіємо
— А ми коні випустим, випустим.
Ой, дід Ладо,—випустим.
А ми коні займемо, займемо.
— А ми коні викупим, викупим,
А що ж ви нам додасте, додасте?
— А ми дамо сто рублів, сто рублів.
Ми сто рублів не візьмем, не візьмем.
— А ми дамо тисячу, тисячу.
Ми тисячу не візьмем, не візьмем.
— А ми дамо дівоньку, дівоньку.
За дівоньку ні слова, ні слова.
На коника да й з двора, да й з двора.

Прекрасний сей спів по мельодії, давній він—ще старим богам ним, тим співом молилися, але що ж—се не те. І ва дві лави поділилися, одна лава хлопців удавала та й се не те. Чогось бракує. Як не удавай хлопців, а все ж то буде не те, що вони самі. А де ж вони. Їх не чути й не видно. А час минає... А сонце вже високо—високо. Все виросло, все насолодилося радістю життя. Невже тільки мені не судилося щастя? Та хіба ж таки? Та за віщо ж?

І сумний та журливий спів рветься з душі.

Ой, на горі, на горі
  Ой додолу гилля, додолу
  Широкеє листя до землі.
Там галочки збірались,
  Ой, додолу гилля....
Де не взявся яструбець,
  Ой, додолу...
Всіх галочок розігнав,
  Ой, додолу...
Найчорнішу собі взяв,
  Ой, додолу...

Ой, на морі, на морі,
  Та на синьому озері
Там дівочки купались.
  Ой, на морі, на морі
  Та на синьому озері
Де не взявся молодець,
  Ой, на морі...
Всіх дівочок розігнав,
  Ой, на морі...
Що найкращу собі взяв,
  Ой, на морі...

Древньою, сивою старовиною віє від сього співу. Ще тою старовиною, коли молодці яструбцями налітали для здобуття собі найкращих дівчат спочатку на чужі роди, на чужі села, потім на чужі племена, на Византію, на Болгарію, Чехію й вивозили собі звідти той „болгариню“, той „грекиню“, той „чехиню“—хто де яку найкращу попав.

Проспівали й се під тихий сумний танок, а він все не йде. Що ж далі робити? Перегралися всі игри, перебралися всі забави—скучно. Ой, як скучно!.. Хоч би хто прийшов та навчив ще якої забави...

Але тут прокидається „твердий" розум. Дурні ви, каже, дурні, дівчата. Та оце тільки й вашого, що наспіваєтеся та натанцюєтеся. А думаєте солодко й замужем. Ох, не раз і не два будете клясти свою долю та згадувати дівуваннячко. А по-моєму так і зовсім заміж нетреба виходити. Яка там радість? Се тільки нам, дурним дївчатам, так здається. А хто закоштував, той кається..

І дівчата начинають собі малювати жіноче життя чорними фарбами.

Ой чижику-горобейчику,
Скажи мені усю правдоньку.
Кому воля, кому ніт волі.
А дівочкам уся волечка,
За юпочку та на вулечку,
За намистечко та на містечко;
А жіночкам вся неволечка,
Що у печі та вогонь горить,
На припічку та горщок кипить,
А в колисці та дитя кричить,
А в запічку та воркун ворчить;
Вогонь каже: „загреби мене",
Горщок каже: „відстанов мене",
Дитя каже: „похитай мене",
Воркун каже: „поцілуй мене".

І от, коли вже, здається, так добре, цілком начорно розмалювали і тепер би робити з того висновки—нараз чується парубоча пісня. Ах ти ж, Боже, мій!.. Ну, не кляті ж ті парубки?! І виберуть же як раз таку хвилину.

Текла річечка, звеніла
А ж до парубків у сіни.
Ой, там парубки збірались,
По золотому складались

„Клади, хлопче, більше всіх,
Твоя дівка краща всіх“.
Як упадилась дівчина
Рано по воду ходити.

Як углядів козаченько:
Ходи, дівчино, ще раньше,
Бо я, дівко, тебе люблю
Ще й криниченьку обрублю.

І барвінком обплету,
І васильком обмету,
І руточкою обтичу,
К собі дівчину приклничу.

А він розлягається, розстеляється той парубочий спів. Та повно так, та широко, мов море якесь хвилі посилає до тебе. І справді захлеснуло якимись хвилями дівчат. То вони стояли, як зачаровані, й слухали того співу далекого, а у кождої серце билося, і перед очима виринав образ тільки одного з того гурту, а тепер от вони засуєтилися, заметушилися.—

Плету, плету плетеницю,
На парубків шибеницю;
Грай, жуче, грай!
Поки вийде край.

Плету, плету ліс, ліс,
На парубків біс, біс;
Грай, жуче, грай!
Поки вийде край.

Об подушку геп! геп!
На парубків леп! леп!
Грай, жуче, грай!
Поки вийде край.

І плетуть нісенітницю й самі добре знають, що то воно так собі, але чому ж і не подратувати парубків; вони он ба скільки дівчат дратували, не приходючи.

Щоб показати, що дівчатам нема ніякого діла чи то до хлопців, чи то взагалі до кого небудь, вони распочинають танок.—

ДОЩЕЧКА [1]).

Та вербовая дощечка
Там ходила Настечка,
Та цебром воду носила,
Діброводьку гасила.
Та вербовая дощечка
Там ходила Настечка,
Решетом воду носила,
Діброводьку гасила,

Та кільки в цебрі водиці,
Тільки дівкам правдиці
Та кільки в цебрі дірочок—
Тільки дівкам болячок.
Кільки в решеті водиці—
Тільки парубкам правдиці;
Кільки в решеті дірочок —
Тільки парубкам болячок.

---

[1]) Правою бере дівчина ліву свою руку повище кісточки; хто їй напроти робить так само; своєю лівою бере напротилежну за праву, усі стають рядочком, і виходить місточок; по ньому ходить дівчатко.

А кожду строфу пісні парубки повторюють за сценою, міняючи слова там де „дівки“, ставлючи „парубки“ й навпаки.

Та коли ж капосні парубки й тут перебаранчають. Ну прямо ж нема життя від них. Кождий рядок, кожду строфу переговорють по-своєму. Ти скажеш—„парубкам правдиці", а вони перекрутять—„дівкам правдиці"; ти скажеш—„парубкам болячок", а вони передражнють—„дівкам болячок". Прямо за цими парубками уже пограти неможна. І принесе ж їх! Ну й сиділи б собі там, не мішались.

Але тільки уста так говорять. А із серця могутнім криком рветься щось инше:—ідіть! ідіть скорійше!! І дзвінко та високо та радісно нараз залунає.—

Там на горі, на красі
Красіє кукіль у вівсі;
Чом ви, парубки, не йдете,
Куколю з овса не рвете?

Красіє краса!.. Чом же ви не йдете, не рвете тої краси?.. Для вас вона зростала й пишнилася, для вас сонце її цілувало, земля напувала найкращими соками, вітер ласкав, обдував—все для вас. Ні, не для вас—а для Вічного Життя. Се воно для себе зробило те почуття таким солодким, звеліло вам стреміти одно до одного і любити і вищу радість у тім знаходити.

А що ж парубки? То ж капітуляція, повна капітуляція дівчат. Але парубки шанують те все, бо й самі переживають анальогічне—і відповідають голосним признанням:

Ой рветься нам з душі,
Що всі дівчата хороші.

Та й справді, хіба є погані дівчата на світі? А особливо у нашому селі. Се вже як придивлятись та придивлятись..

І буйно, гучно, галасливо виступають хлопці на майдан.—

Царівно, ми твої гості.
Ладо, Боже, ми твої гості.
—Бояре, за чим ви в гості?
Ладо, Боже, за чим ви в гості?
Царівно,– за дівчиною.
—Бояре, а за котрою?
Царівно, за найстаршою.
—Бояре, ми віддаємо.

(Виводять перед парубків горбату в погану свиту одягнену дівку).

Царівно, ми не беремо.
—Бояре, за чим ви в гості?
За дівчиною!
—За котрою?
За середньою.
—Бояре, ми віддаємо.

(І виводять криву дівку).

Царівно, ми не беремо.
—Бояре, та за чим же ви в гості?
За дівчиною.
—За котрою?
Он, за он тою.

(Показують на найкращу дівчину).

—Бояре, ми не даємо.
Царівно, сами візьмемо!

Ог тепер уже не треба ділитися на дві лави та вдавати, що одна лава—парубки, а друга дівчата: тепер так воно само є. І хоч кажуть дівчата, що нібито не дадуть своєї подруги, але то неправда.

Тепер починаються спільні танки.—

А в тому саду
Чисто метено
Ще й хрещатим барвінком
Переплетено.
А в тому саду
Ніхто не бував,
Лиш молодий Андрієчко
Коня попасав.
Коня попасав,
Дрібний лист писав
Все до теї Наталочки,
Що вірно кохав.
Ой, ти, Наталю,
Горда та пишна,
Я до тебе листи писав,
А ти не прийшла.
—А ти, Андрієчку,
Не великий пан,
Сідлай коня вороного
Та й приїзжай сам.

Ой, ходить царевко, блукає,
Він свої царівни шукає,
Підійди, царенку, до близу,
Поклонись царевні до низу,
Підійди, царенку, ще ближче,
Поклонись царевні ще нижче.
Ой, пробий, царенку, ворота.
Виведи царевну з города.

Як будто й нового нічого нема, і самі ж так само кружилися, а от чомусь воно веселіше.

Далі йде гра в „милого—нелюба“—одвічна гра на землі, скільки сонце світить і земля живе.—

МИЛИЙ—НЕЛЮБ.

Ой, як, як миленькому постіль слати?
Ой, так, так.
(і дівчина з любовію розстилає хусточку).
Ой, як, як миленького посадити?
Ой, так, так.
(садовить милого—звичайно дівчину, на яку надіто шапку—обережненько, лагідно).
Ой, як, як, коло миленького сісти?
Ой, так, так.
(радісно сідає й притуляється).
Ой, як, як миленького та й обняти?
Ой, так, так.
(обіймає палко, дуже).
Ой, як, як миленького цілувати?
Ой, так, так.
(цілує кілька разів міцно, гарно).
Ой, як, як та од миленького встати?
Ой, так, так.
(встає з неохотою, вагаючися).
Ой, як, як та з миленьким розставатись?
Ой, так, так.
(не може відійти, кілька разів вертається й відходить нарешті з тугою) [1]).

---

[1]) Потім виходять друга дівчина й парубок. Хори співають теж саме, тільки замість „милий“ всюди вставляється „нелюб.“ При постеленню дівчина зі злом кида подрану свиту ще й притопче ногами, сідає сердито, одвертається, обійма з огидливістю, цілує спльовуючи, встає скоро й радісно втікає.

І в результаті всіх тих спільних забав—

Що ж я, бідна, та наробила?—
Кострубонька та полюбила...
Приїдь, приїдь та, кострубоньку,
Стану з тобов та до шлюбоньку,
У неділю та пораненьку,
На лляному та рушниченьку.

А парубки веселим та бурхливим співом говорять те ж саме—

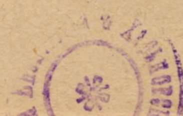
А в неділю раненько, раненько
Приїде мій батенько,
Привезе мні дівоньку
В рутьяному віноньку,
Луччую, кращую:
Ось вона єсть!

Добігає, добігає все добігає кінця. Наростає в душі почуття й бачиться вже йому вихід. По що тривожитися й трепетати, коли все вже ясно?.. І в шалено бистрім танку заверчується в'е, поки не розбіжиться й не поділиться на пари.—

Ой не рости, кропе,
Коло мого огородонька;
Ой, не ходи, старий,
Коло мого частоколонька.
Я ж того старого
Із роду та не любила,
По його слідочку
Каменем та покотила.

Ой, як тяжко, важко
Каменю та котитися;
А ще тяжче важче
Старому та женитися.
Ой, поРости, кропе,
Коло мого огородонька;
Ой, походи, молодий,
Коло мого частоколонька.

Чудово!

Я ж того молодого
Із роду та полюбила,
По його слідочку
Перстенем та покотила.
Ой, як легко-легко
Перстеню та котитися,
А ще легче-легче
Молодому на женитися.

В крику дикім і радіснім ловлять я-
ютрубці своїх милих Лад. Притворно
тікають від них дівчата і, не змігши
втекти, падають в солодким омлінню, в
на руки своїх переслідувачів.
Славен єси, наш милий Ладо-Боже!

Славен єси за те, що поповнив жит-
тя наше радощами и зробив потрібне
легким і солодким, а непотрібне -
тяжким і гірким.

Вічному Життю, Вічній Творчости
Слава!!